

Digitalt seminar for tiltaksplanen Livets siste dager

Forhåndssamtale og behandlingsbegrensning

Forhåndssamtale og behandlingsbegrensning

- Dere har erfaring og kunnskap vi bygger videre på.
Læringsmål for denne videoen:
 - Å få økt kunnskap
 - Å få mot til å lede eller delta i forhåndssamtaler
 - Å få innsikt i viktige avgjørelser i livets siste fase
 - Å bli en tydeligere og modigere i aktør i tverrfaglig samarbeid

Palliasjon – lindrende omsorg og behandling

- Lindrende omsorg og behandling
- Best mulig livskvalitet
- Pasientens perspektiv
- Ta vare på helheten
 - Fysisk
 - Psykisk
 - Sosialt
 - Eksistensielt og åndelig
- Ikke forkorte livet
- Ikke forlenge dødsprosessen

Forhåndssamtale

- Samtaler om det å være alvorlig syk og å nærme seg avslutningen av livet
- Forhåndssamtaler fremmer personsentrert omsorg
- Behandling og omsorg i samsvar med pasientens ønsker og håp
- Letter byrden for pårørende
- Styrker samarbeid og tillit, og forebygger konflikt
- Unngår overbehandling i livets siste fase

Behandlingsbegrensning

- Alvorlig og uhelbredelig sykdom
- Tilstanden kan ikke reverseres
- Livet går mot slutten
- Livsforlengende behandling
 - Påfører pasienten plager
 - Forlenger dødsprosessen
- Begrense eller avslutte

Hva vil vi oppnå?

- Hva tenker du om forhåndssamtaler der du arbeider?
 - Hva tenker du om behandlingsbegrensning der du arbeider?
 - Hva kan gjøres annerledes og bedre?
 - Hva trenger du for å lykkes?
-
- Stopp videoen og reflekter et par minutter for deg selv og deretter sammen med de du sitter sammen med

«Var det dette hun håpet på?»

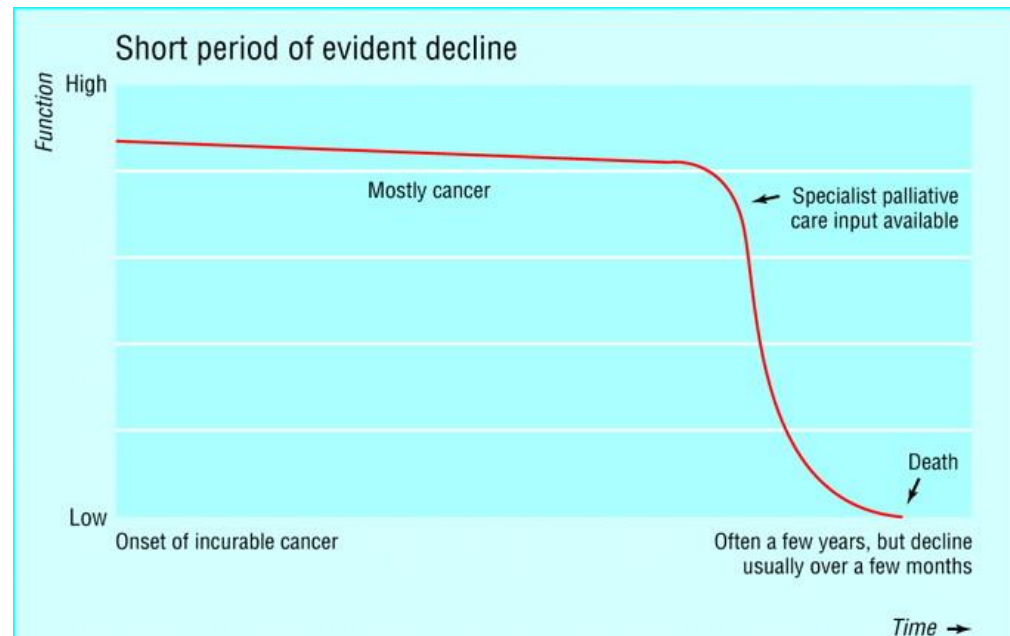
Personsentrert omsorg

- «Var det dette hun håpet på?»
- Individets livshistorie, verdier og ønsker danner grunnlaget for omsorg og behandling
- La personen delta og bestemme i omsorg og behandling
- Flytte fokus fra det rent kroppslige til et mer helhetlig syn
- *Den enkelte har aldri med et annet menneske at gjøre uden at han holder noget af dets liv i sin hånd*

Palliativ omsorg og behandling for gamle med demens

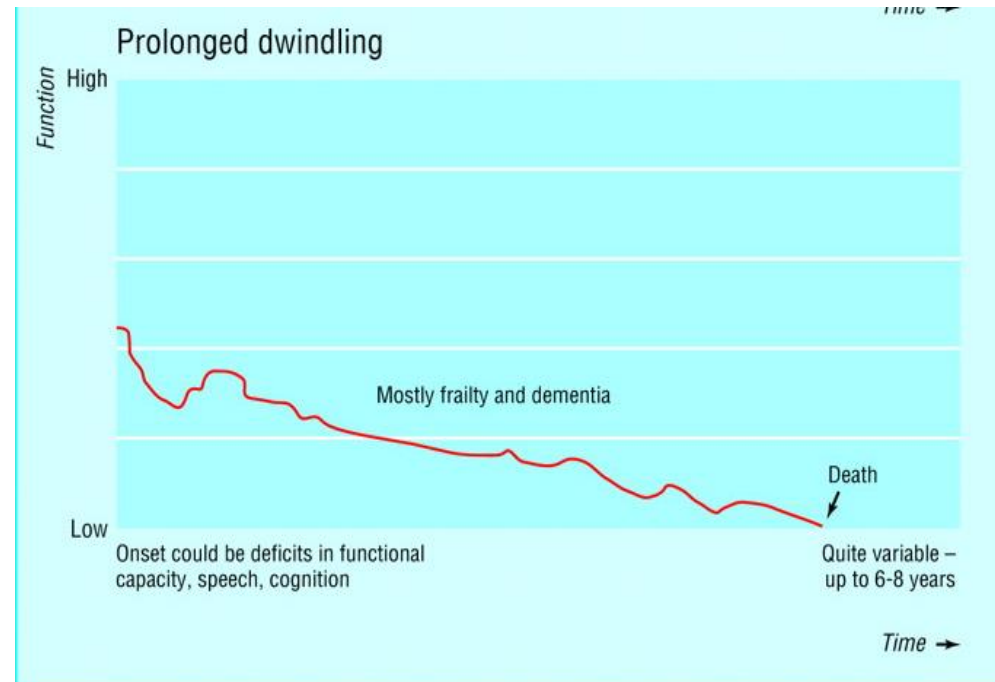
- Demens er en sykdom hvor pasienten gradvis taper funksjon og til slutt dør
- Døende pasienter med demens har de samme behovene for palliasjon som døende kreftpasienter
 - Kan bli utsatt for både over- og underbehandling

Døden kommer på forskjellig vis: Kreft

Murray SA, et al (2005) *BMJ*

Døden kommer på forskjellig vis: Alderdom og demens

Murray SA, et al (2005) *BMJ*

Forhåndssamtale

- Er sykehjemspasienten tilgjengelig for forhåndssamtale?
 - Sterk kognitiv svekkelse
 - Langt ut i sykdomsforløpet
 - Har kanskje mistet seg selv
 - Blir urolige når de ikke forstår
- Foretrekker vi å snakke med pårørende?

Samtaler når livet går mot slutten

	Helt enig/ delvis enig	Helt uenig/ litt uenig	Ikke relevant	Sum
I min avdeling gjennomfører vi forberedende samtaler med alvorlig syke pasienter (De pasientene som har evne til kommunikasjon).	46% (40)	31% (27)	23% (20)	100% (87)
I min avdeling gjennomfører vi forberedende samtaler med pårørende til alvorlig syke pasienter (De pasientene som har svekket evne til kommunikasjon).	69% (61)	17% (15)	14% (12)	100% (88)
I min avdeling er det rutiner for å dokumentere forberedende samtaler.	45% (39)	41% (35)	14% (12)	100% (86)

Forhåndssamtale

- Evne til kommunikasjon undervurderes
 - Beholder evne til refleksjon og selvinnsikt
 - Beholder emosjonelle og relasjonelle ferdigheter
 - «Gyldne øyeblikk»
- Kan vi gjøre noe for å avhjelpe kommunikasjonsvanskene?
 - Andre årsaker enn demens?
 - Hjelpemidler?
 - Riktig tid på dagen
 - Ikke for lange samtaler
 - Relasjon og tillit

Forhåndssamtale

- Ofte for sent ved innleggelse på sykehjem
- Starte tidlig
- Fastlege, demensteam og hjemmesykepleie
- Prosess

Forhåndssamtale

- Erkjennelse åpner for å forutse behov og planlegge godt
- Formidle håp vs formidle innsikt i alvoret

Forhåndssamtale

- Formidle håp vs formidle innsikt i alvoret
- Følge pasienten over tid – Gjenta:
 - «Hvordan har du det nå?»
 - «Hva er viktig for deg nå og for dagene som kommer?»

Forhåndssamtale

- Samtale med pasienten/ pårørende tidlig i sykdomsforløpet
 - Kjennskap til livshistorien
 - Kommunikasjonsferdigheter
 - Kontinuitet - forutsigbarhet
 - Tillit og relasjon
- Ønsker, håp, bekymringer, engstelse
- Livskvalitet og eksistensielle tema

Forhåndssamtale

- Pårørende må inkluderes
 - Pasienten ønsker det
 - Pasienten kan ikke delta selv
- Ivareta selvbestemmelse og verdighet
- Behov for informasjon endres gjennom sykdomsforløpet

Forhåndssamtale

- Legger grunnlaget for viktige beslutninger
 - Hva gjør vi om pasienten blir akutt dårlig?
 - Leve selv med store plager og funksjonstap, og ikke lenger klare å fortelle hvordan han eller hun har det?
 - Best mulig lindret og sove mye eller mest mulig våken og til stede?
 - Dø hjemme eller på sykehjem?
 - Hvem tar beslutningene når pasienten ikke kan ta de selv lenger?

UiO : Det medisinske fakultet

Veileder

Forhåndssamtaler; felles planlegging av tiden fremover og helsehjelp ved livets slutt for pasienter på sykehjem

Forhåndssamtale

- Dokumentasjon
- Åpen holdning
 - Er idealet vårt behandlingsbegrensning?

Forhåndssamtale

- Planlagte møter og samtaler underveis
 - Sårbar posisjon og risiko for å krenke
 - Sensitivitet, ferdighet i kommunikasjon
 - Relasjon
- Samtaler mens man steller, mens man gir mat
- Å møte behovet for å snakke

Forhåndssamtale

- Pasient og pårørende opptatt av fortiden og nåtiden
- Beslutninger om livsforlengende behandling var ikke i fokus
- Få hadde preferanser om livsforlengende behandling

Sævareid, T. J. L., Førde, R., Thoresen, L., Lillemoen, L., & Pedersen, R. (2019). Significance of advance care planning in nursing homes: views from patients with cognitive impairment, their next of kin, health personnel, and managers. *Clinical Interventions in Aging*, 14, 997

Forhåndssamtale

- Samtalene ga allikevel verdifull informasjon
- Samtaler om det generelle åpnet for å snakke mer detaljert senere
- Formelle samtaler inspirerte til uformelle samtaler

Sævareid, T. J. L., Førde, R., Thoresen, L., Lillemoen, L., & Pedersen, R. (2019). Significance of advance care planning in nursing homes: views from patients with cognitive impairment, their next of kin, health personnel, and managers. *Clinical Interventions in Aging*, 14, 997

Forhåndssamtale

- Balanse
 - Unngå å snakke om vanskelige tema
 - Krenke ved å gå for fort fram

 - Forberede personen
 - La personen lede an
 - Lett pågåenhet
 - Hovedfokus på livskvalitet og eksistensielle tema
 - Flere samtaler

Forhåndssamtale

- En eksistensiell reise
 - Å forsone seg med sykdommen
 - Å forsone seg med at livshorisonten snevres inn
 - Erkjennelser som må modnes

FINN CARLING

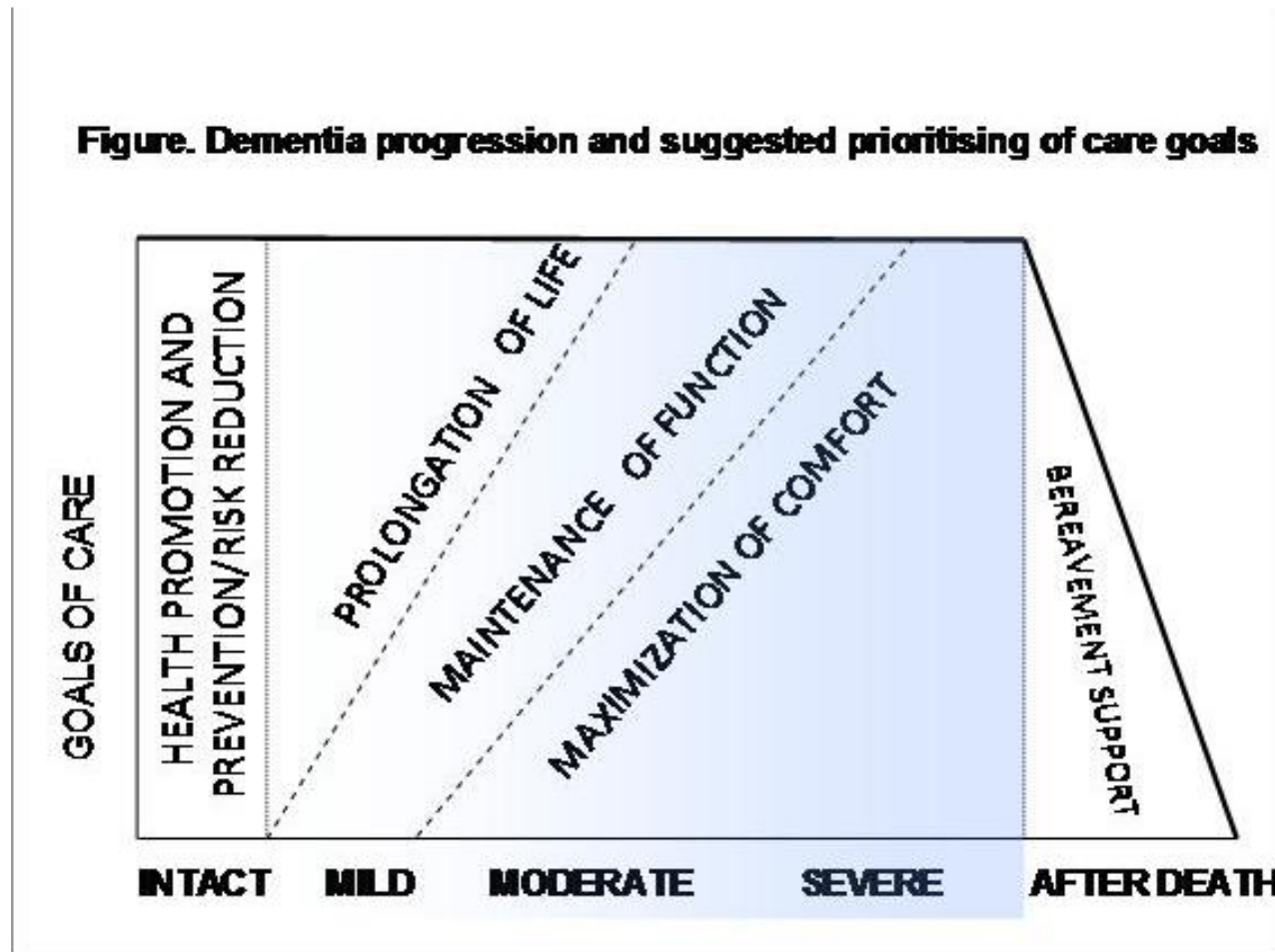
Gi meg et tegn
På at jeg lever
Og ikke bare går omkring
Som en skygge

Strekk hånden din ut
Og ta på meg
Slik at jeg kan kjenne
Kroppen min

Visk navnet mitt sakte
Igjen og igjen
Så jeg ikke helt skal
glemme

- Hvem jeg er....

Behandlingsmål forskyves

Van der Steen, J. T., Radbruch, L., Hertogh, C. M., de Boer, M. E., Hughes, J. C., Larkin, P., . . . Firth, P. (2014). White paper defining optimal palliative care in older people with dementia: a Delphi study and recommendations from the European Association for Palliative Care. *Palliative Medicine*, 28(3), 197-209.

Behandlingsbegrensning

- Palliasjon
 - Best mulig livskvalitet
 - Ikke forkorte livet
 - Ikke forlenge dødsprosessen
- Endring av behandlingsmål krever en beslutningsprosess
 - Lytte til pasienten
 - Inkludere pårørende
 - Etisk og faglig vurdering
 - Tverrfaglig tilnærming

Veileder

IS-2091

HelseDirektoratet

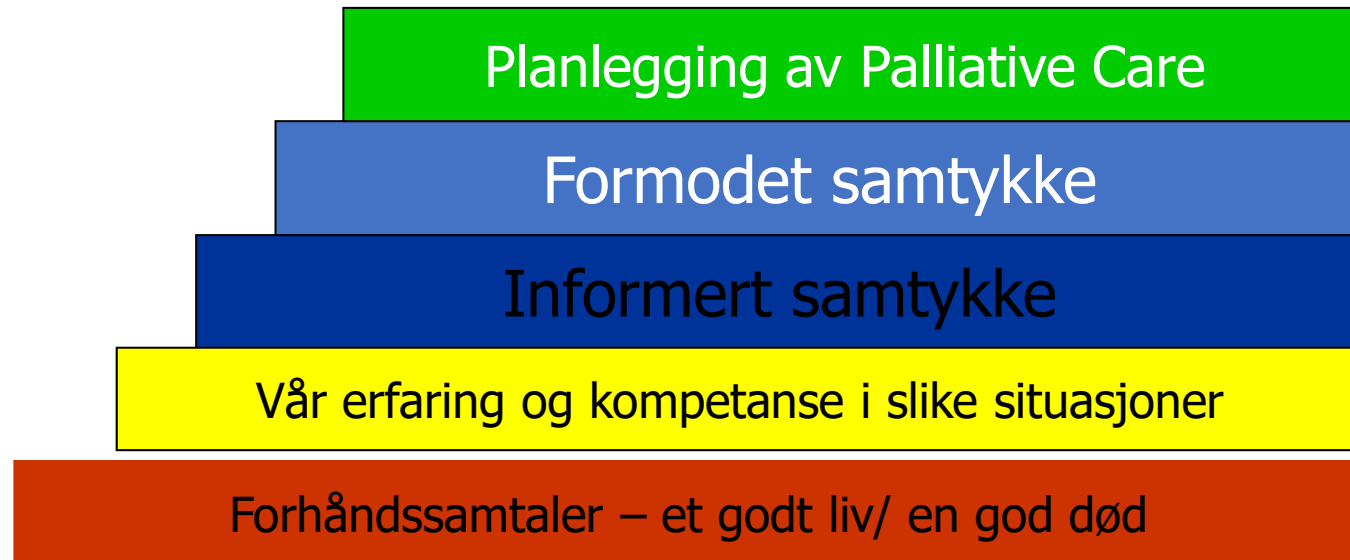
Beslutningsprosesser ved begrenning av livsforlengende behandling

Håkon Johansen, Utviklingscenter for sykehjem og
hjemmetjenester i Viken (Østfold)

Nasjonal veileder: Beslutningsprosesser ved begrensning av livsforlengende behandling

- Når bør begrensning av livsforlengende behandling vurderes?
- Sentrale etiske perspektiver
- Helselovgivningen
- Beslutningsprosessen
- Uenighet om beslutningen
- Dokumentasjon, revisjon og evaluering av beslutningen
- Når livsforlengende behandling begrenses

Beslutningsprosesser i livets grenseland

Vurdering av samtykkekompetanse

- Evne til å forstå relevant informasjon
Hva sa fastlegen om helsen din?
- Evne til å anerkjenne informasjon
Hva tror du feiler deg?
- Evne til å vurdere mulige alternativer og konsekvenser
Hvorfor synes du dette alternativet er bedre enn det andre?
- Evne til å uttrykke et valg
Har du bestemt deg for hva du vil gjøre?

Veileder for begrensning av livsforlengende behandling

❖ Beslutninger om livsforlengende behandling

- ❖ Pasientens beste

- ❖ Hva pasienten selv ønsker.

 - ❖ Livstestamente

- ❖ Hva vi antar at pasienten ville ha ønsket

❖ Dersom beslutningsgrunnlaget er usikkert

- ❖ Behandling startes inntil behandlingens nytte er avklart.

Se: Lind, R, Lorem, G, Nortvedt, P og Hevrøy, O. (2011) Family members' experiences of "wait and see" as a communication strategy in end-of-life-decisions. *Intensive Care Medicine*, 37 (7). 1143-1150.

Veileder for begrensnng av livsforlengende behandling

Pårørende

- ❖ Kjenner på stort ansvar for den syke
 - ❖ Inkludere – lytte til
 - ❖ Informasjon
 - ❖ Legen har ansvaret

Veileder for begrensning av livsforlengende behandling

- ❖ Det medisinske grunnlaget for beslutningen må være sikrest mulig.
- ❖ Ved tvil og usikkerhet
 - ❖ Innhente råd fra annet kompetent helsepersonell
 - ❖ Senter for lindrende behandling
 - ❖ Klinisk etisk komitè

Halvorsen, K, Førde, R og Nortvedt, P (2009) Value choices and considerations when limiting intensive care treatment: a qualitative study, *Acta Anesthesiol Scand* 53. 10-17.

Veileder for begrensning av livsforlengende behandling

- ❖ Livsforlengende behandling begrenses eller avsluttes
 - ❖ Lindrende behandling videreføres eller trappes opp
 - ❖ Antibiotika og cellegift kan være lindrende
- ❖ God smertelindring kan være livsforlengende.
- ❖ Pasienten skal ha adekvat smertebehandling, også når det ikke kan utelukkes at dette kan framskynde døden.

Nasjonale faglige råd for lindrende behandling i livets sluttfase

- Kommunikasjon og samvalg
- Erkjennelse av at pasienten er døende
- Medikamentell lindring av plagsomme symptomer når pasienten er døende
- Legemidler for fremtidige behov

 helsebiblioteket.no

Forhåndssamtale

- Samtaler om det å være alvorlig syk og å nærme seg avslutningen av livet
- Forhåndssamtaler fremmer personsentrert omsorg
- Behandling og omsorg i samsvar med pasientens ønsker og håp
- Letter byrden for pårørende
- Styrker samarbeid og tillit, og forebygger konflikt
- Forebygger overbehandling i livets siste fase

Behandlingsbegrensning

- Alvorlig og uhelbredelig sykdom
- Tilstanden kan ikke reverseres
- Livet går mot slutten
- Livsforlengende behandling
 - Påfører pasienten plager
 - Forlenger dødsprosessen
- Begrense eller avslutte

Kilder/ inspirasjon

- **Takk for inspirasjon og materiell: Britt-Evy Westergård, Kari Lislerud Smebye, Christine Gulla, Stein Husebø, Aart Huurnink, Per Nortvedt, Helene Sandvig, Marc Vali Ahmed og forlaget Aldring og helse**
- Meld. St. 24 (2019–2020) - Lindrende behandling og omsorg
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-24-20192020/id2700942/>
- Per Nortvedt, 2012, Omtanke. En innføring i sykepleiens etikk

Takk for oppmerksomheten!

Kontaktinformasjon:

 Håkon Johansen

 940 29 908

hakon.johansen@io.kommune.no

 www.io.kommune.no/usht

